

Щорічна оцінка ділового клімату: 2016

(основні результати, регіональний вимір)

ГО «Інститут економічних досліджень та
політичних консультацій»

Київ

30 травня 2017 року

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Інформація про опитування АВСА

АВСА

Annual Business Climate Assessment.

В перекладі українською мовою – Щорічна оцінка ділового клімату.

Здійснюється Програмою USAID «Лідерство в економічному врядуванні».

Це інструмент:

- (1) моніторингу та оцінки ділового клімату
- (2) виявлення бар'єрів на шляху розвитку малого та середнього бізнесу
- (3) формування переліку пріоритетних економічних, правових та регуляторних заходів (реформ) для покращення середовища ведення бізнесу в Україні.

Продукти:

- (1) щорічний аналітичний звіт
- (2) база даних, яка може використовуватися для різних аналітичних потреб
- (3) індекс ділового клімату та інші показники моніторингу ситуації в секторі МСП.

Методи збору інформації:

- (1) Опитування керівників або власників малих та середніх підприємств
- (2) фокус-групи з представниками бізнесу
- (3) глибинні інтерв'ю з представниками центральних та місцевих органів влади та місцевого самоврядування

Кого опитали в 2016 році: вибірка

Вибірка 1851 МСП:

- 527 респонденти – фізичні особи-підприємці
- 1324 – юридичні особи-підприємці

Репрезентативність за:

- Регіоном (*ФОП та юридичні особи*)
- Видом діяльності (*юридичні особи*)
- Розміром підприємств (*юридичні особи*)

Етапи відбору:

- Групування МСП за розміром (кількість працівників), сферою економічної діяльності та регіоном
- Включення МСП до вибірки на підставі критеріїв, що визначають цільову сукупність
- Випадковий відбір потрібної кількості підприємств та фізичних осіб-підприємців в межах кожної групи відповідно до її розміру

Діловий клімат 2016 vs 2015: поступове покращення

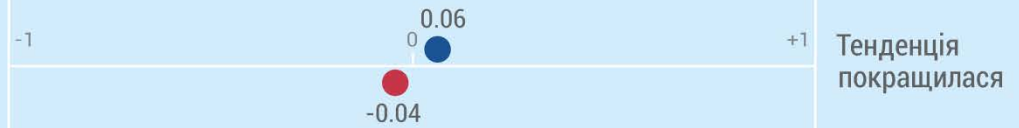
Індекс ділового клімату для МСП

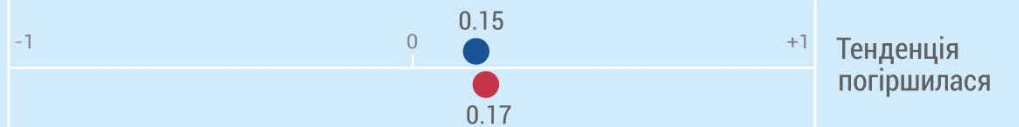
Індекс ділового середовища (короткостроковий)

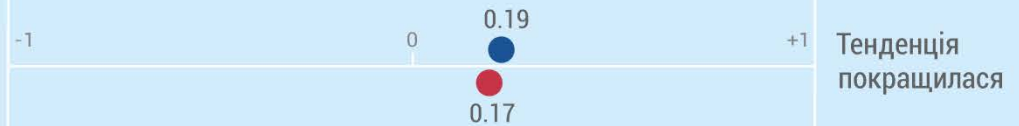
Індекс ділової активності (короткостроковий)

Індекс ділової активності (довгостроковий)

Індекс змін регуляторного середовища

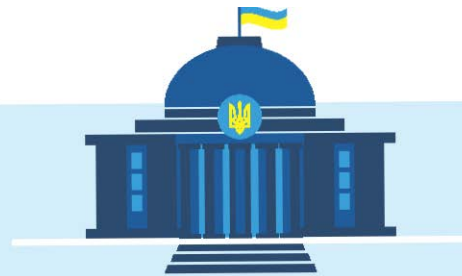
«Рейтинг» перешкод розвитку МСП

	
Низький попит	Війна на Сході
Брак кваліфікованих кадрів	Нестабільна політична ситуація
Високі податки	Інфляція

Ставлення бізнесу до держави

СПРИЙНЯТТЯ ДЕРЖАВИ:

14%

МСП вважають державу партнером бізнесу

58%

МСП вважають державу перешкодою або обмеженням для бізнесу

28%

МСП вважають державу ворогом бізнесу

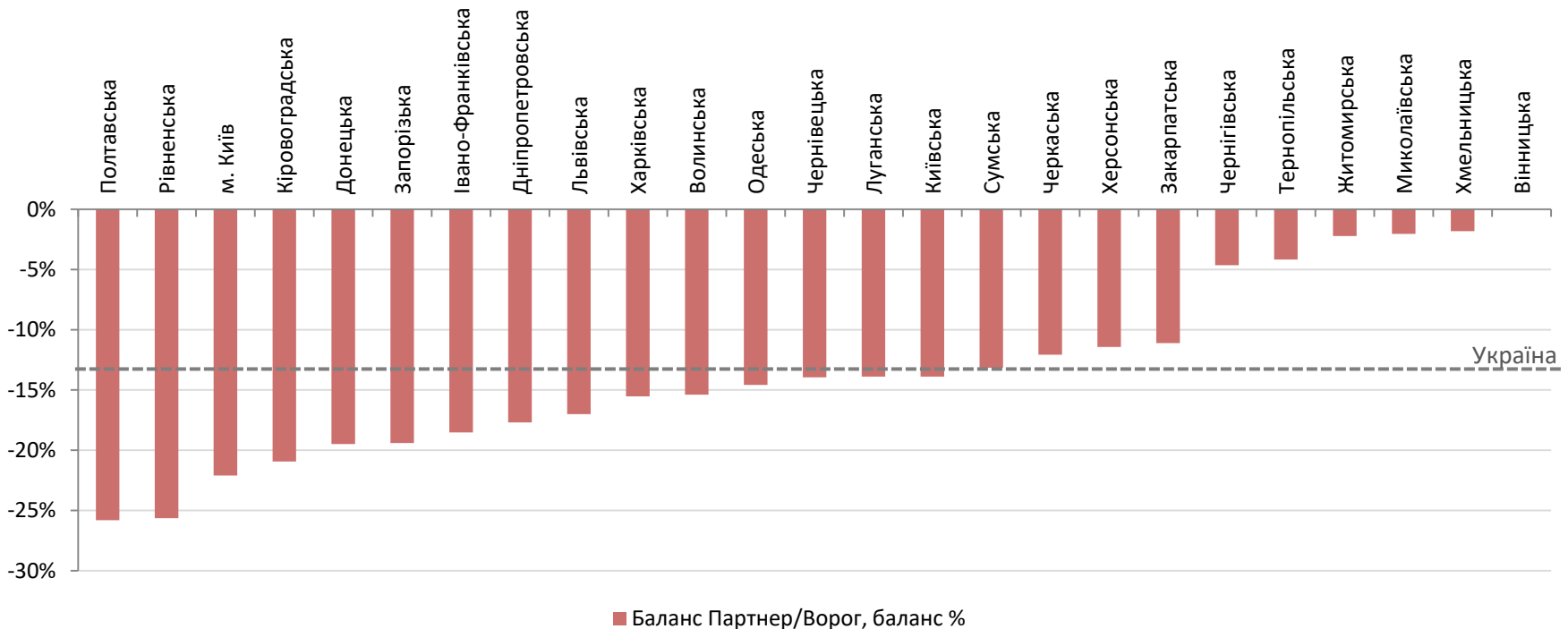
НЕФОРМАЛЬНІ СТОСУНКИ З ПРЕДСТАВНИКАМИ ОРГАНІВ ВЛАДИ:

44%

МСП вважають, що для ведення бізнесу важливо підтримувати неформальні стосунки із представниками хоча б одного органу влади

- Рівень довіри бізнесу до державної політики залишається низьким. МСП скоріше вважають державу перешкодою для ведення бізнесу чи навіть «ворогом» бізнесу, ніж партнером.
- Неформальні стосунки з представниками органів влади є важливим для успішного ведення бізнесу в країні, на думку опитаних МСП

Ставлення бізнесу до держави: регіони

Держава - ворог
бізнесу

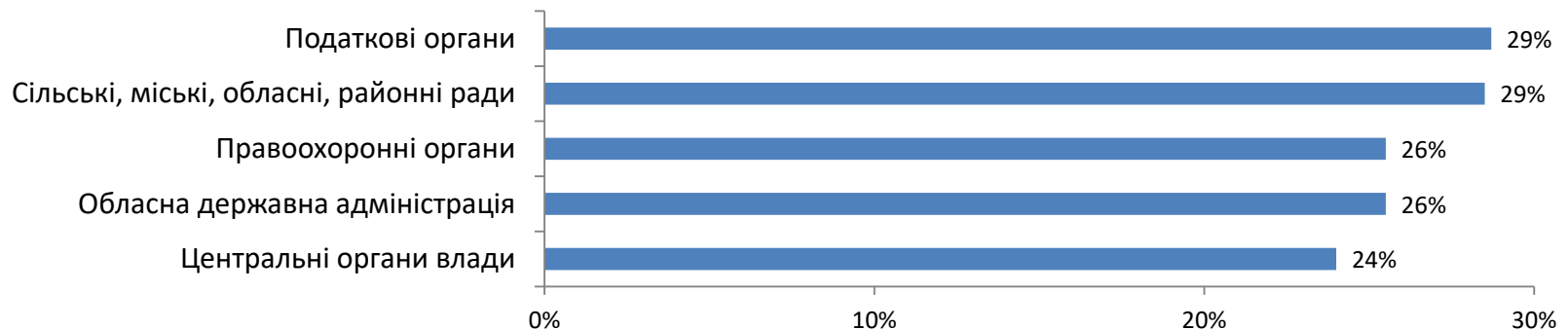

Держава - партнер
бізнесу

Неформальні зв'язки з чиновниками

- **44% опитаних МСП** вважають, що для успішного ведення бізнесу важливо підтримувати **неформальні зв'язки з представниками** хоча б одного із перелічених **органів влади**
- **Перше-друге місця** в списку «важливих друзів» ділять «податкова» та «місцева влада»: **по 29% МСП** вважають, що для успішного ведення бізнесу важливо підтримувати неформальні стосунки із цих органів влади

Частка МСП, які вважають, що для успішного ведення бізнесу важливо мати неформальні стосунки з представниками органів влади, %

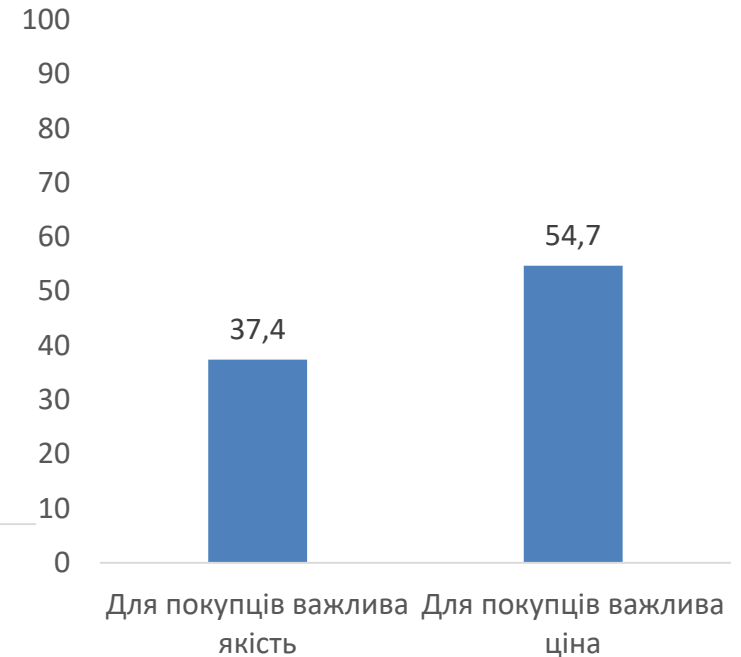

Неформальні зв'язки: «старі» vs. «нові» сектори

Важливість «неформальних зв'язків» з представниками органів влади для успішного ведення бізнесу для МСП різних секторів економіки, %

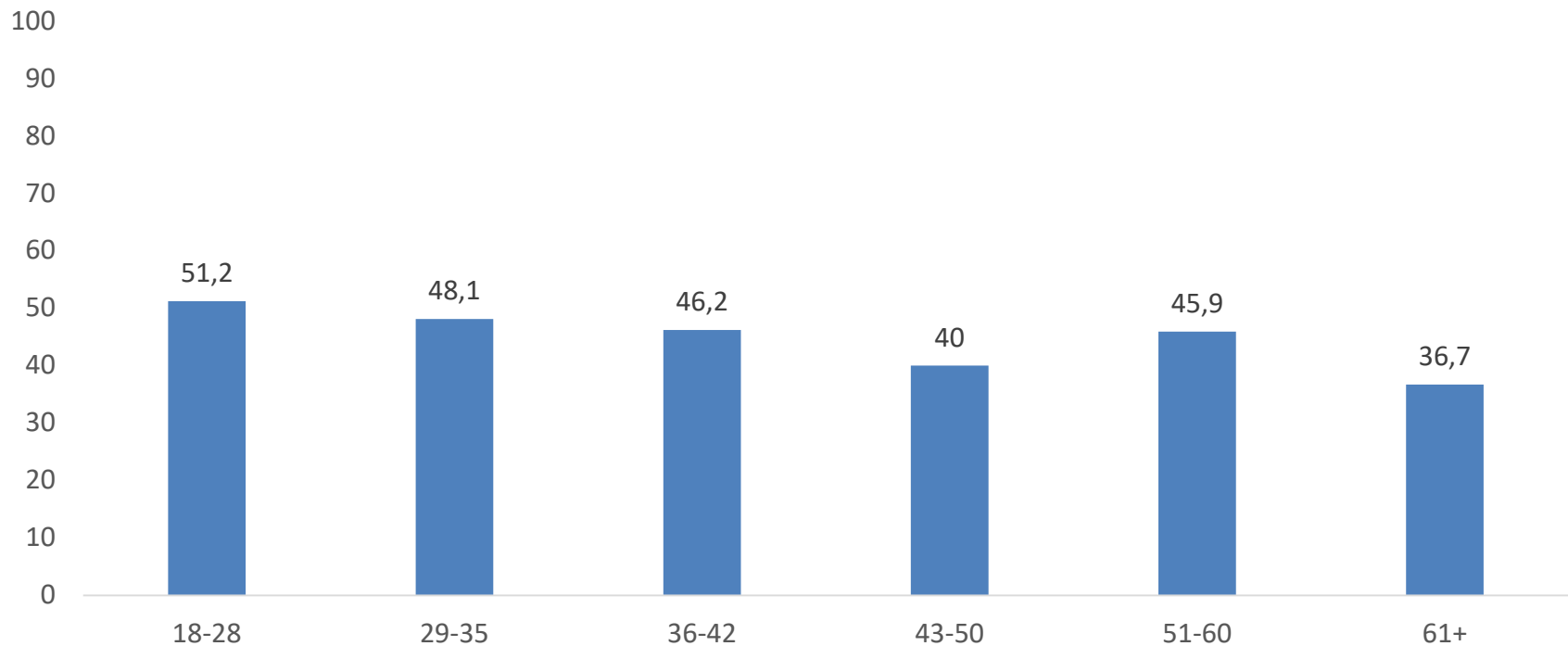

Важливість «неформальних зв'язків» з представниками органів влади для успішного ведення бізнесу для МСП різних груп, %

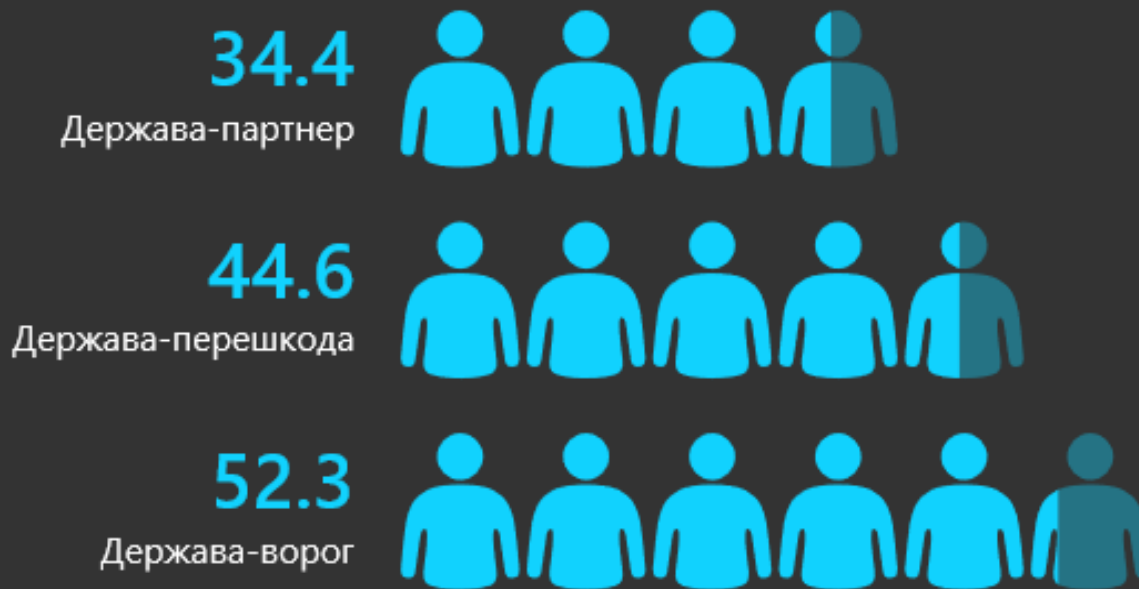
Неформальні зв'язки: «старі» vs. «молоді» покоління

Важливість неформальних зв'язків з представниками органів влади для успішного ведення бізнесу для МСП різних вікових груп, % респондентів

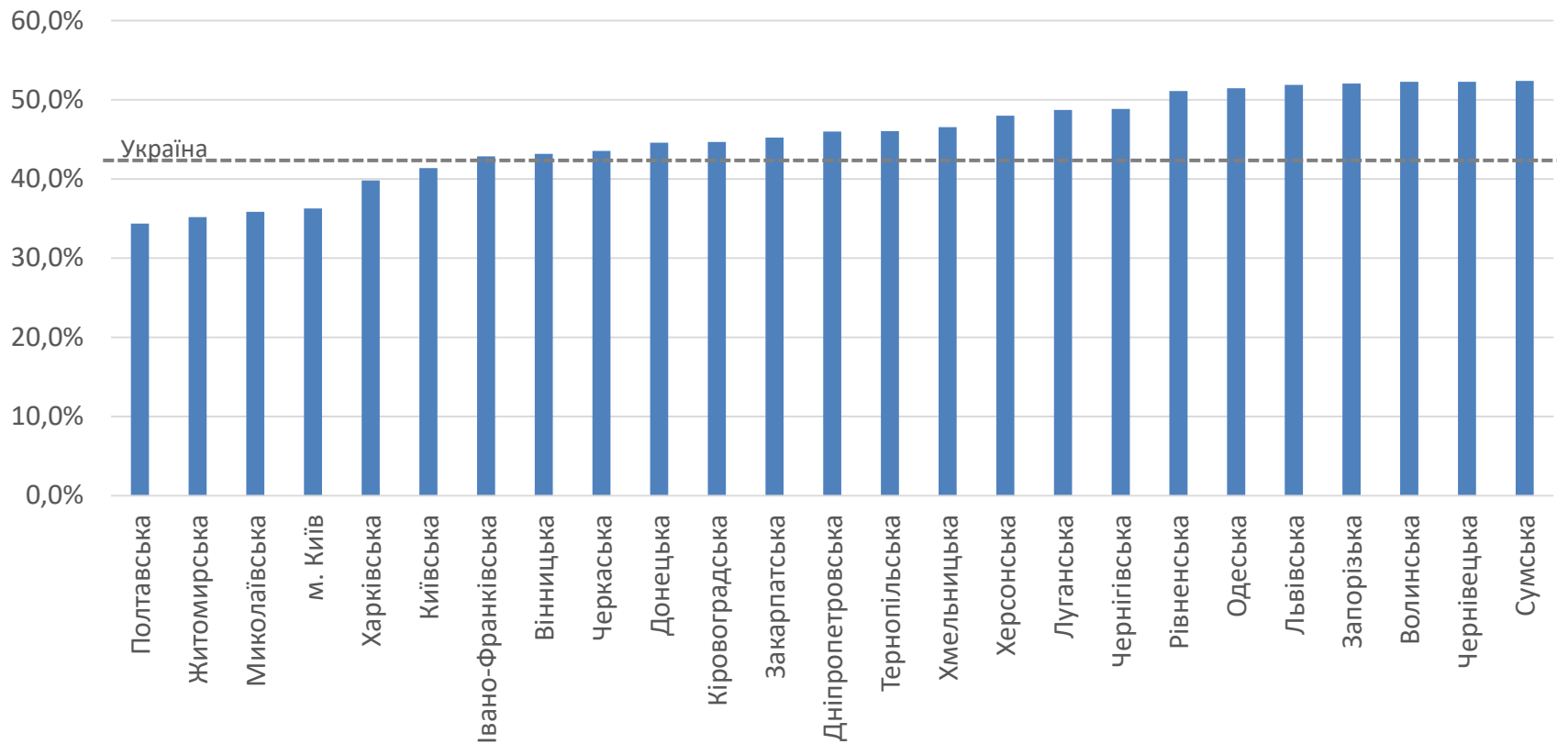

Неформальні зв'язки та ставлення до держави

Неформальні зв'язки важливі

Неформальні зв'язки: регіони

Важливо

Дуже важливо

Очікувані реформи

ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, ЯКІ НАЙВАЖЛИВІШІ ДЛЯ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

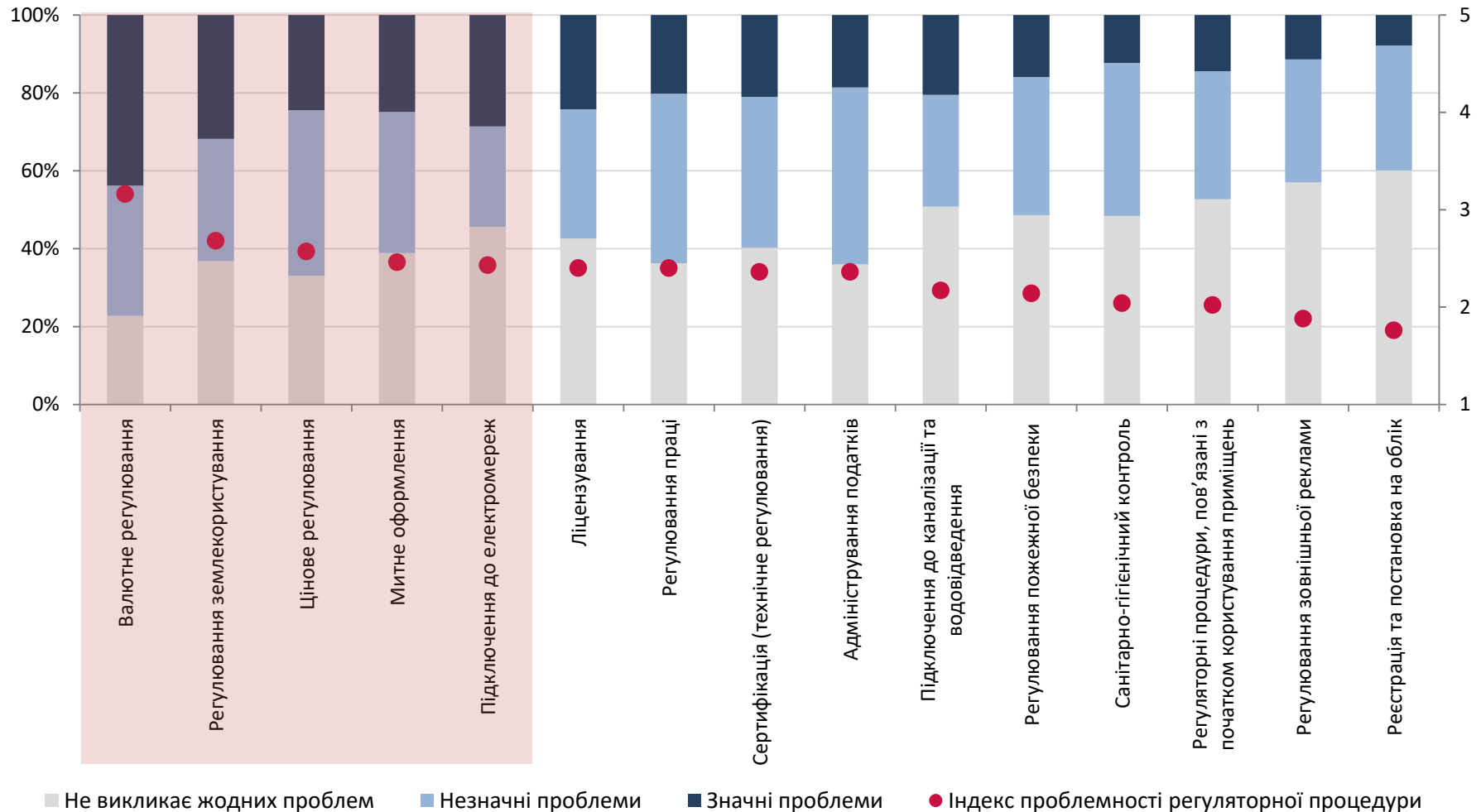
Створення сприятливих умов для підприємницької діяльності є більш важливим, ніж пряма державна підтримка

Очікуваний захід	2016	2015
Зменшення кількості документів	82%	71%
Спрощення податкового адміністрування	80%	77%
Створення єдиного інформаційного ресурсу	78%	67%

Очікувані реформи (за регіонами)

- **Зменшення кількості документів, необхідних для ведення бізнесу, (дерегуляція)** – це захід, який поставили на перше місце МСП 9 регіонів (Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Івано-Франківська, Одеська та Чернігівська області, а також м. Київ)
- **Спрощення податкового адміністрування** є першочерговим очікуваним заходом для МСП 8 областей: Київської, Кіровоградської, Луганської, Львівської, Рівненської, Тернопільської, Харківської та Херсонської.
- Для МСП у трьох областях пріоритетним заходом є **створення єдиного інформаційного ресурсу для бізнесу** (Закарпатська, Миколаївська, Хмельницька), а також для трьох (Волинська, Сумська, Чернівецька) - **створення рівних умов для всіх суб'єктів бізнесу при веденні господарської діяльності**
- Крім цього, дві області обрали **одночасно два основних заходи** (рівна частка опитаних). Це Полтавська (дерегуляція та створення єдиного інформаційного ресурсу) та Черкаська (створення рівних умов для всіх суб'єктів бізнесу та спрощення податкового адміністрування)

Сфери регулювання: де виникають проблеми

Сфери регулювання: де виникають проблеми, регіони (1)

Вінницька

- Валютне регулювання (3,3)
- Регулювання землекористування (2,8)
- Цінове регулювання (2,6)
- Ліцензування (2,3)
- Сертифікація (2,3)

Дніпропетровська

- Валютне регулювання (3,1)
- Регулювання землекористування (2,8)
- Підключення до електромереж (2,6)
- Сертифікація (2,6)
- Цінове регулювання (2,6)

Донецька

- Валютне регулювання (3,2)
- Регулювання землекористування (2,8)
- Підключення до електромереж (2,7)
- Цінове регулювання (2,6)
- Регулювання праці (2,5)

Житомирська

- Валютне регулювання (3,1)
- Регулювання землекористування (2,8)
- Митне оформлення (2,7)
- Ліцензування (2,6)
- Цінове регулювання (2,4)

Закарпатська

- Валютне регулювання (2,8)
- Підключення до електромереж (2,7)
- Регулювання землекористування (2,5)
- Цінове регулювання (2,5)
- Сертифікація (2,4)

Запорізька

- Валютне регулювання (3,3)
- Регулювання землекористування (2,8)
- Цінове регулювання (2,7)
- Митне оформлення (2,6)
- Сертифікація (2,4)

Івано-Франківська

- Валютне регулювання (3,1)
- Регулювання землекористування (2,9)
- Ліцензування (2,7)
- Підключення до електромереж (2,7)
- Сертифікація (2,6)

Київська

- Валютне регулювання (3,1)
- Митне оформлення (2,7)
- Цінове регулювання (2,6)
- Регулювання землекористування (2,6)
- Адміністрування податків (2,5)

Кіровоградська

- Валютне регулювання (3,2)
- Регулювання землекористування (2,7)
- Регулювання праці (2,6)
- Сертифікація (2,5)
- Адміністрування податків (2,4)

Луганська

- Валютне регулювання (3,2)
- Цінове регулювання (3,2)
- Ліцензування (2,6)
- Підключення до електромереж (2,6)
- Адміністрування податків (2,5)

Львівська

- Валютне регулювання (3,0)
- Цінове регулювання (2,9)
- Регулювання землекористування (2,6)
- Адміністрування податків (2,6)
- Регулювання праці (2,5)

Миколаївська

- Валютне регулювання (3,5)
- Митне оформлення (2,9)
- Регулювання землекористування (2,5)
- Цінове регулювання (2,3)
- Підключення до електромереж (2,3)

Сфери регулювання: де виникають проблеми, регіони (2)

Одеська

- Валютне регулювання (3,4)
- Митне оформлення (3,0)
- Ліцензування (2,9)
- Регулювання землекористування (2,8)
- Підключення до електромереж (2,7)

Полтавська

- Валютне регулювання (3,2)
- Цінове регулювання (2,7)
- Ліцензування (2,6)
- Сертифікація (2,6)
- Підключення до електромереж (2,6)

Рівненська

- Валютне регулювання (3,3)
- Підключення до електромереж (3,2)
- Ліцензування (3,2)
- Сертифікація (3,0)
- Регулювання землекористування (2,9)

Сумська

- Валютне регулювання (2,8)
- Регулювання землекористування (2,7)
- Митне оформлення (2,5)
- Цінове регулювання (2,4)
- Ліцензування (2,4)

Тернопільська

- Валютне регулювання (3,2)
- Регулювання землекористування (2,6)
- Цінове регулювання (2,6)
- Регулювання праці (2,5)
- Ліцензування (2,4)

Харківська

- Валютне регулювання (3,1)
- Регулювання землекористування (2,9)
- Регулювання праці (2,6)
- Митне оформлення (2,6)
- Підключення до електромереж (2,5)

Херсонська

- Валютне регулювання (2,5)
- Цінове регулювання (2,4)
- Регулювання праці (2,4)
- Підключення до електромереж (2,3)
- Адміністрування податків (2,3)

Хмельницька

- Валютне регулювання (3,1)
- Регулювання землекористування (2,6)
- Цінове регулювання (2,6)
- Адміністрування податків (2,3)
- Регулювання праці (2,2)

Черкаська

- Валютне регулювання (3,0)
- Регулювання землекористування (2,6)
- Цінове регулювання (2,4)
- Адміністрування податків (2,3)
- Ліцензування (2,3)

Чернівецька

- Валютне регулювання (3,8)
- Цінове регулювання (2,6)
- Регулювання землекористування (2,6)
- Ліцензування (2,5)
- Регулювання пожежної безпеки (2,3)

Чернігівська

- Валютне регулювання (3,6)
- Регулювання землекористування (3,3)
- Митне оформлення (3,2)
- Підключення до електромереж (3,0)
- Цінове регулювання (2,9)

м. Київ

- Валютне регулювання (3,3)
- Митне оформлення (2,6)
- Регулювання землекористування (2,6)
- Цінове регулювання (2,6)
- Підключення до електромереж (2,5)

Сфери регулювання: де виникають проблеми, регіони

Валютне регулювання (3,2)

- Чернівецька (3,8)
- Чернігівська (3,6)
- Миколаївська (3,5)

Регулювання землекористування (2,7)

- Чернігівська (3,3)
- Івано-Франківська (2,9)
- Харківська (2,9)

Цінове регулювання (2,7)

- Луганська (3,2)
- Чернігівська (2,9)
- Львівська (2,9)

Митне оформлення (2,5)

- Чернігівська (3,2)
- Одеська (3,0)
- Миколаївська (2,8)

Підключення до електромереж (2,4)

- Рівненська (3,2)
- Чернігівська (3,0)
- Закарпатська (2,7)

Цінове регулювання (2,4)

- Луганська (3,2)
- Чернігівська (2,9)
- Львівська (2,9)

Регулювання праці (2,4)

- Рівненська (2,8)
- Чернігівська (2,7)
- Одеська (2,7)

Технічне регулювання (2,4)

- Рівненська (3,0)
- Чернігівська (2,7)
- Івано-Франківська (2,6)

Адміністрування податків (2,4)

- Київ (2,6)
- Одеська (2,6)
- Львівська (2,5)

Підключення до каналізації і водовідведення (2,2)

- Чернігівська (2,7)
- Рівненська (2,7)
- Івано-Франківська (2,5)

Регулювання пожежної безпеки (2,1)

- Чернігівська (2,7)
- Рівненська (2,5)
- Івано-Франківська (2,5)

Санітарно-гігієнічний контроль (2,0)

- Рівненська (2,7)
- Чернігівська (2,4)
- Дніпропетровська, Львівська (2,3)

Користування приміщеннями (2,0)

- Чернігівська (2,7)
- Рівненська (2,5)
- Івано-Франківська (2,7)

Регулювання зовнішньої реклами (1,9)

- Київ (2,2)
- Чернігівська (2,2)
- Одеська, Івано-Франківська (2,2)

Реєстрація і постановка на облік (1,8)

- Чернігівська (2,2)
- Полтавська (2,1)
- Рівненська (2,0)

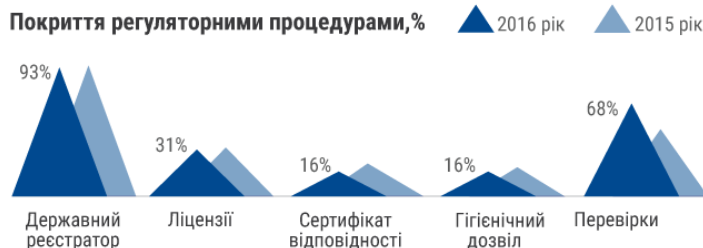
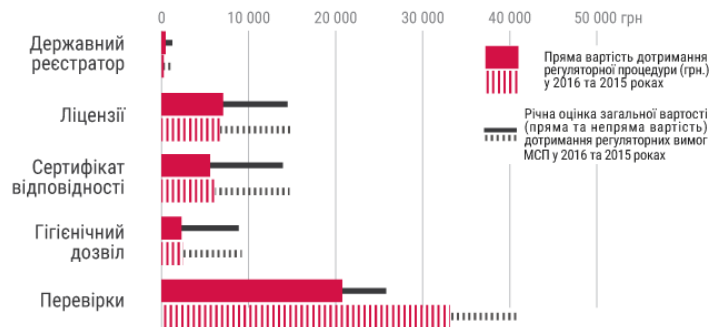
Вартість регулювання у 2016 році

Вартість дотримання регуляторних вимог МСП України

річна оцінка вартості ведення бізнесу у 2016 та 2015 роках*

*Річна оцінка вартості ведення бізнесу є усередненою оцінкою та розрахована на основі загальної вартості зазначених процедур (включає пряму вартість – грошові витрати, які несе підприємство протягом процедури, та непрямую вартість – вартість робочого часу працівників підприємства, витраченого на операції, пов'язані з виконанням процедури), із врахуванням «ваги» кожної процедури у загальних витратах. Зазначена сума не включає ряду інших витрат, зокрема, дотримання вимог податкового законодавства, витрат, пов'язаних з експортними та імпортерними операціями тощо, тому реальний показник може бути набагато більшим.

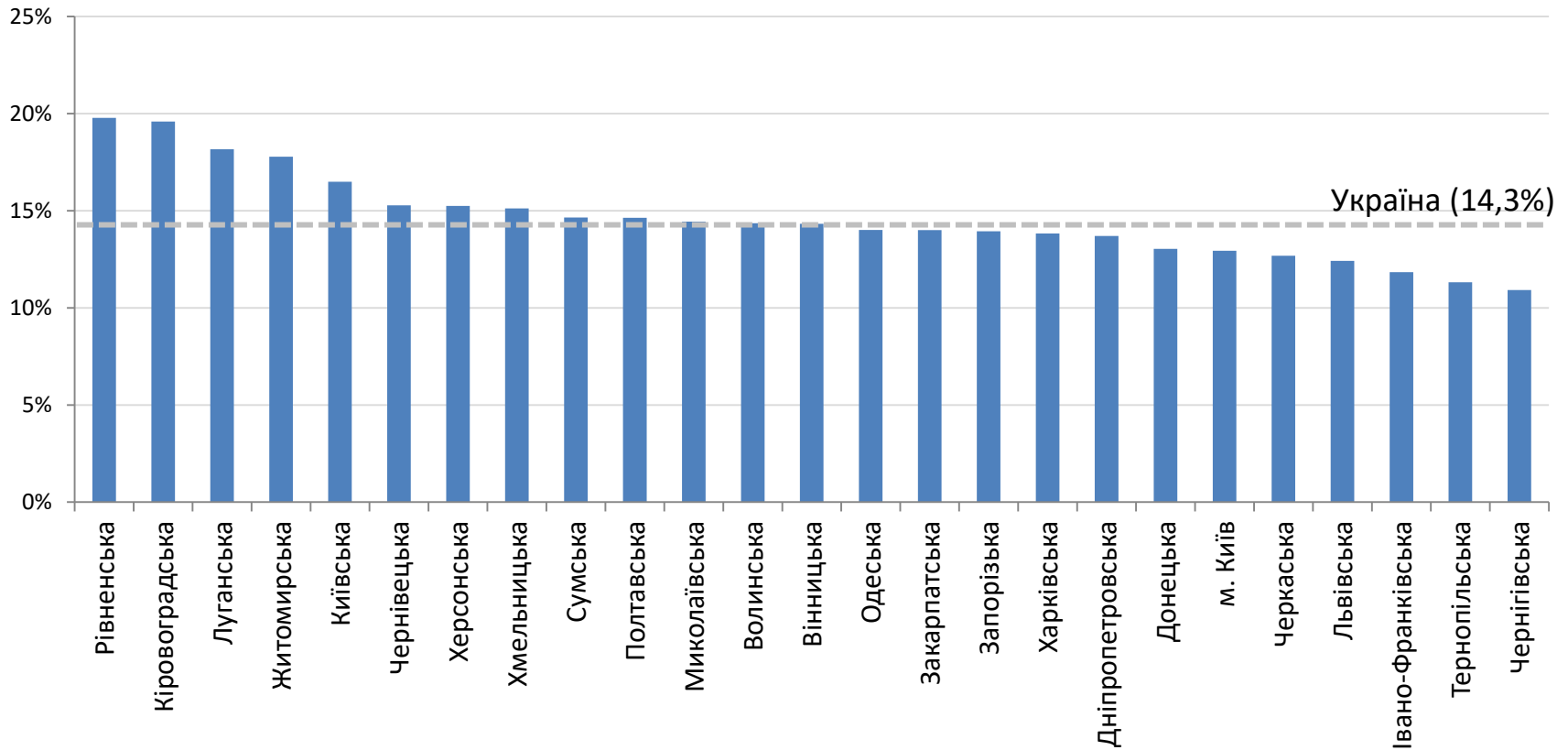

Часовий податок - відсоток часу, який керівництво МСП витрачає на спілкування з державними службовцями, намагаючись виконати вимоги тих чи інших регулювань

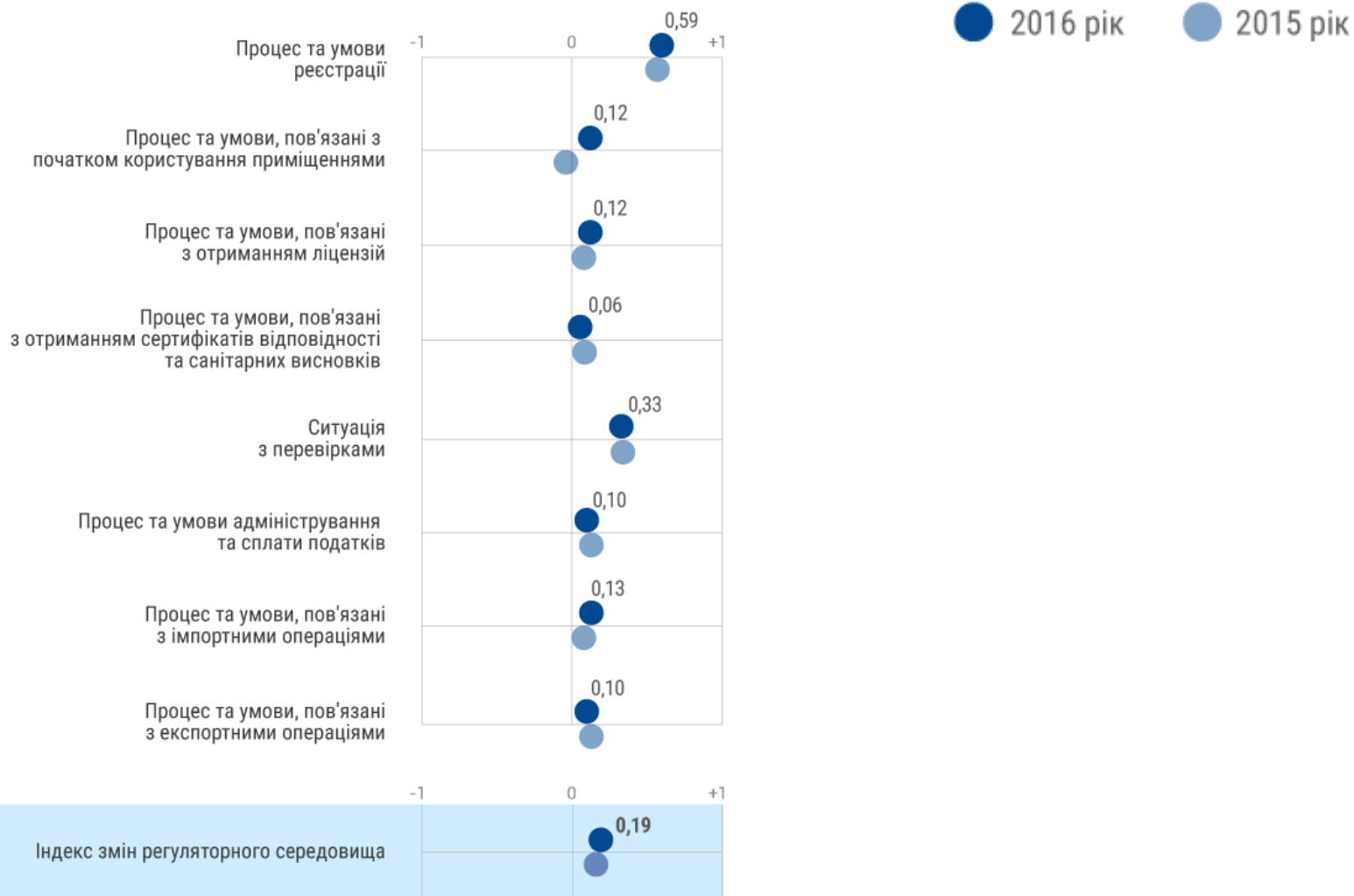
Середнє значення часу, витраченого на спілкування з органами влади у керівництва, для усіх опитаних становить **14%** (у 2015 році – **15%**).

Часовий податок: регіони

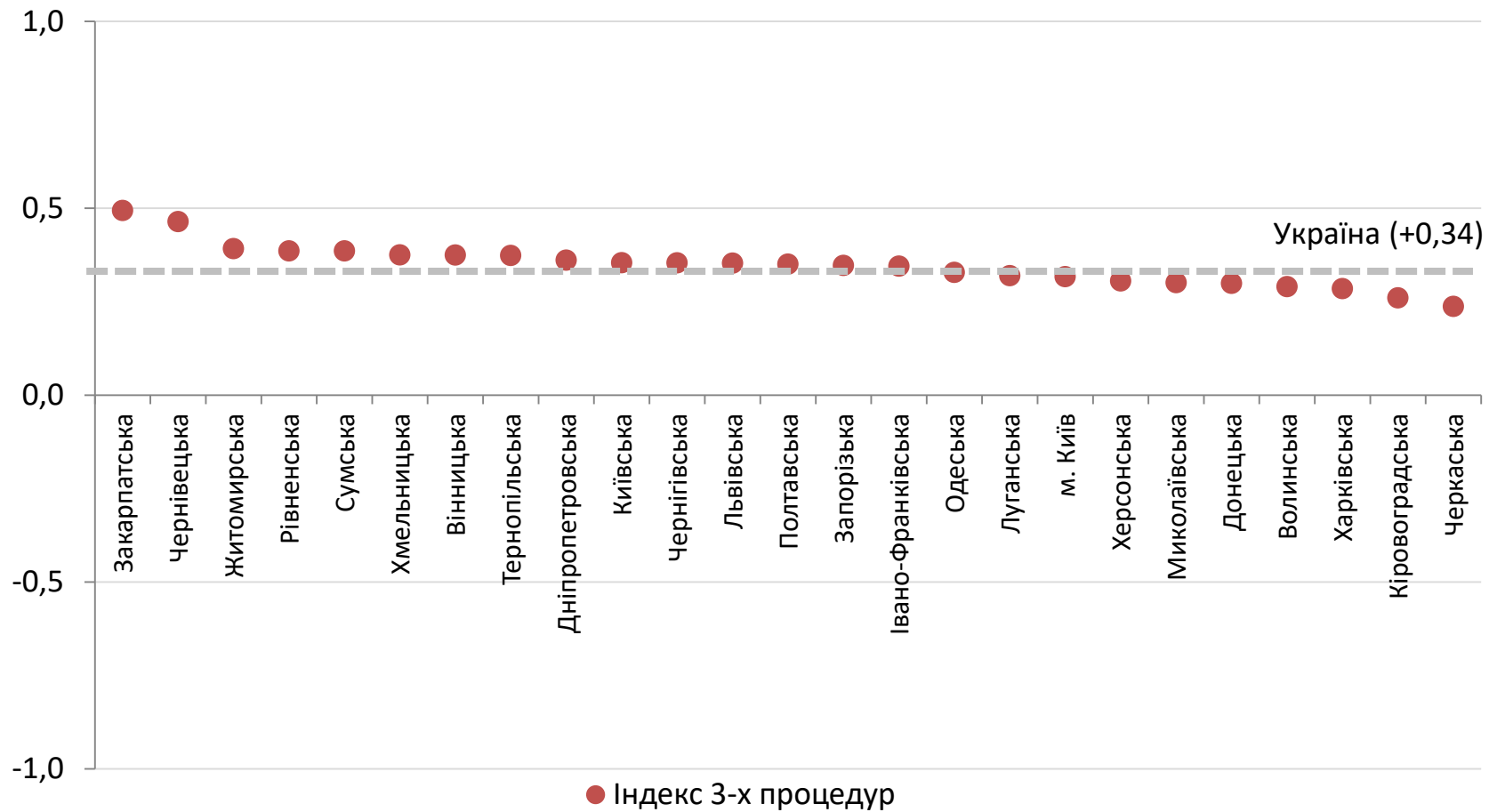

■ Відсоток часу, який керівники витрачають на спілкування з державними органами для вирішення адміністративних питань

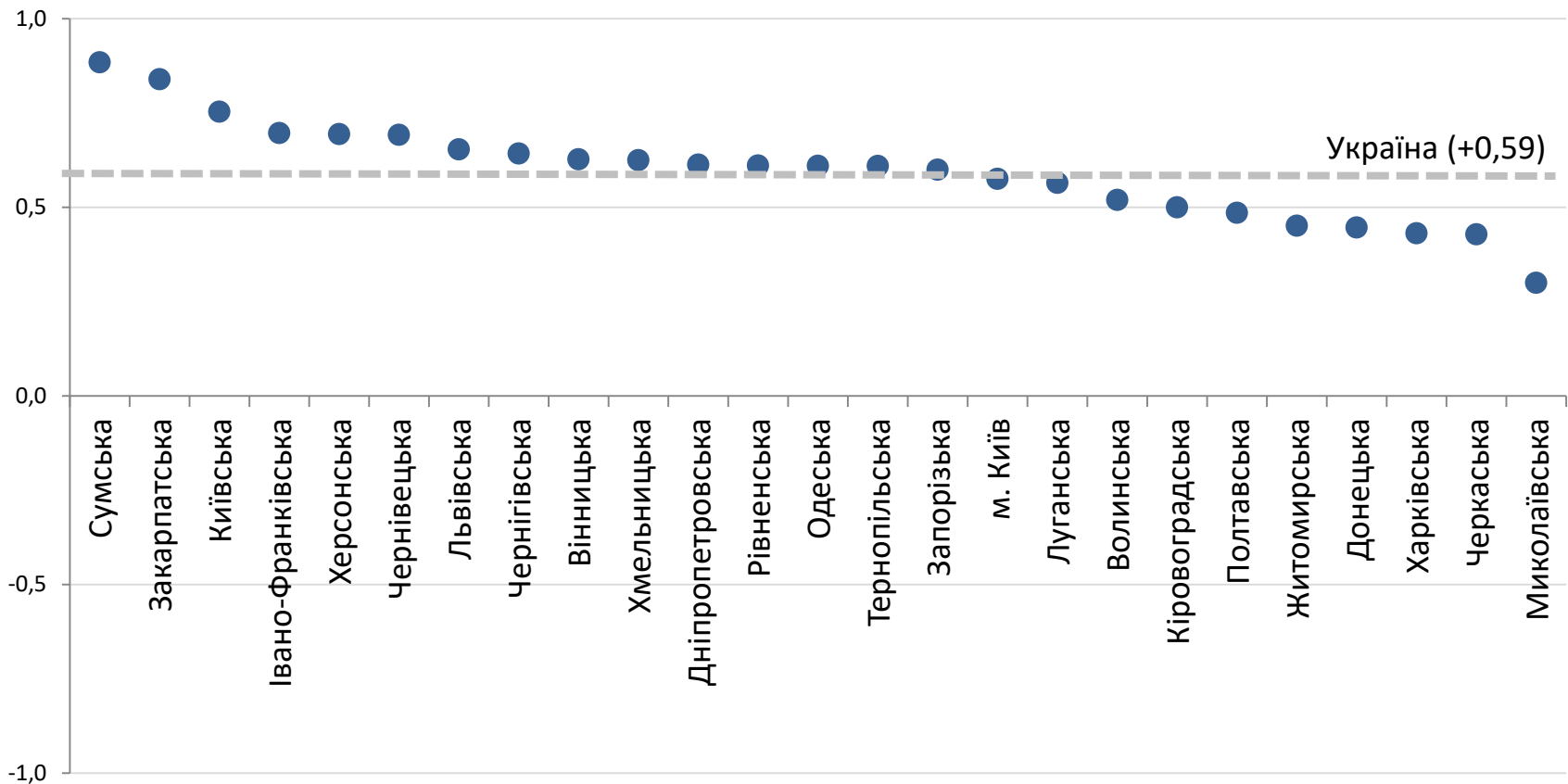
Індекс змін регуляторного середовища та його складові

Індекс «3-х процедур»: регіони

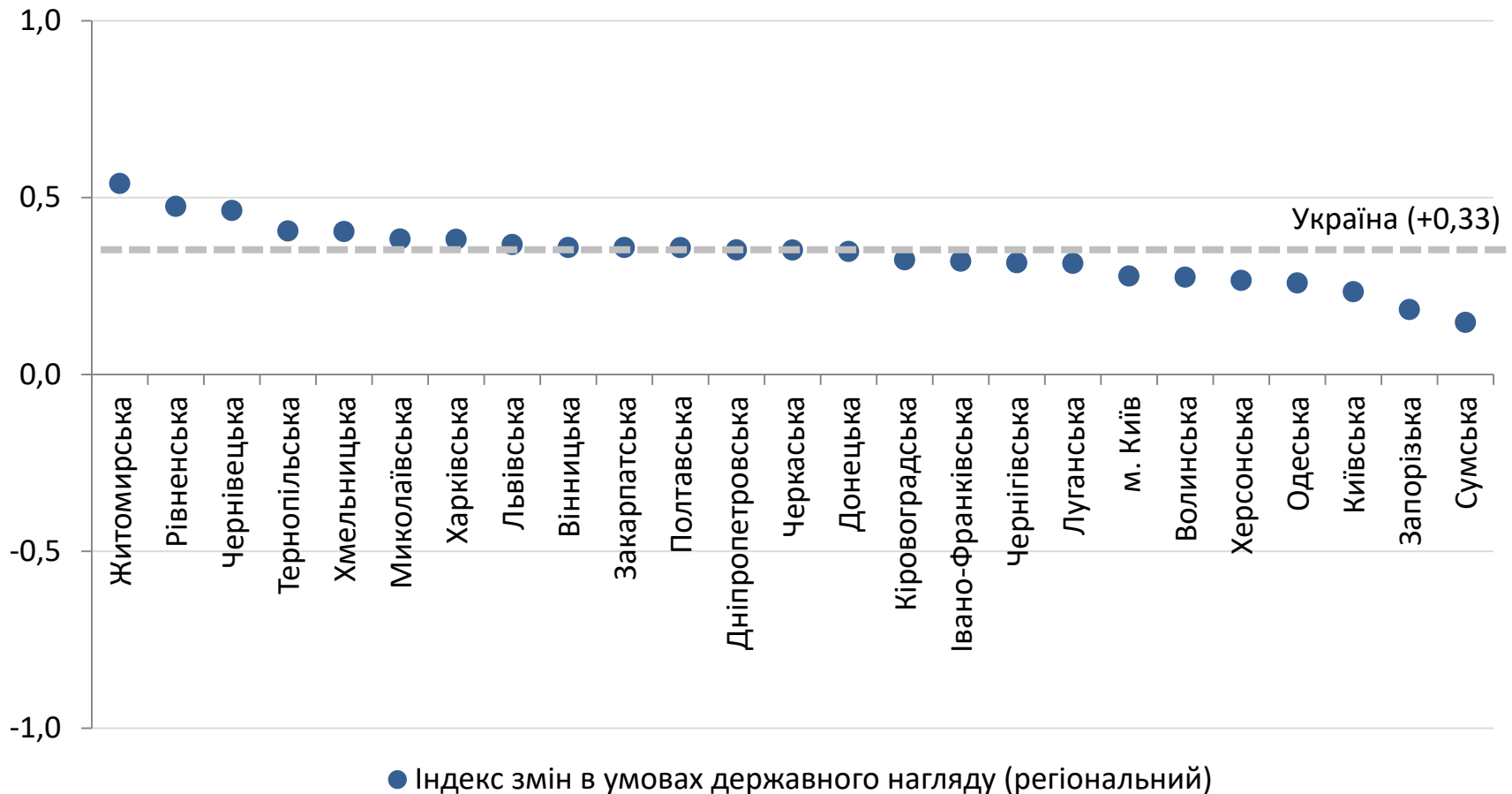

Індекс змін у процедурі реєстрації: регіони

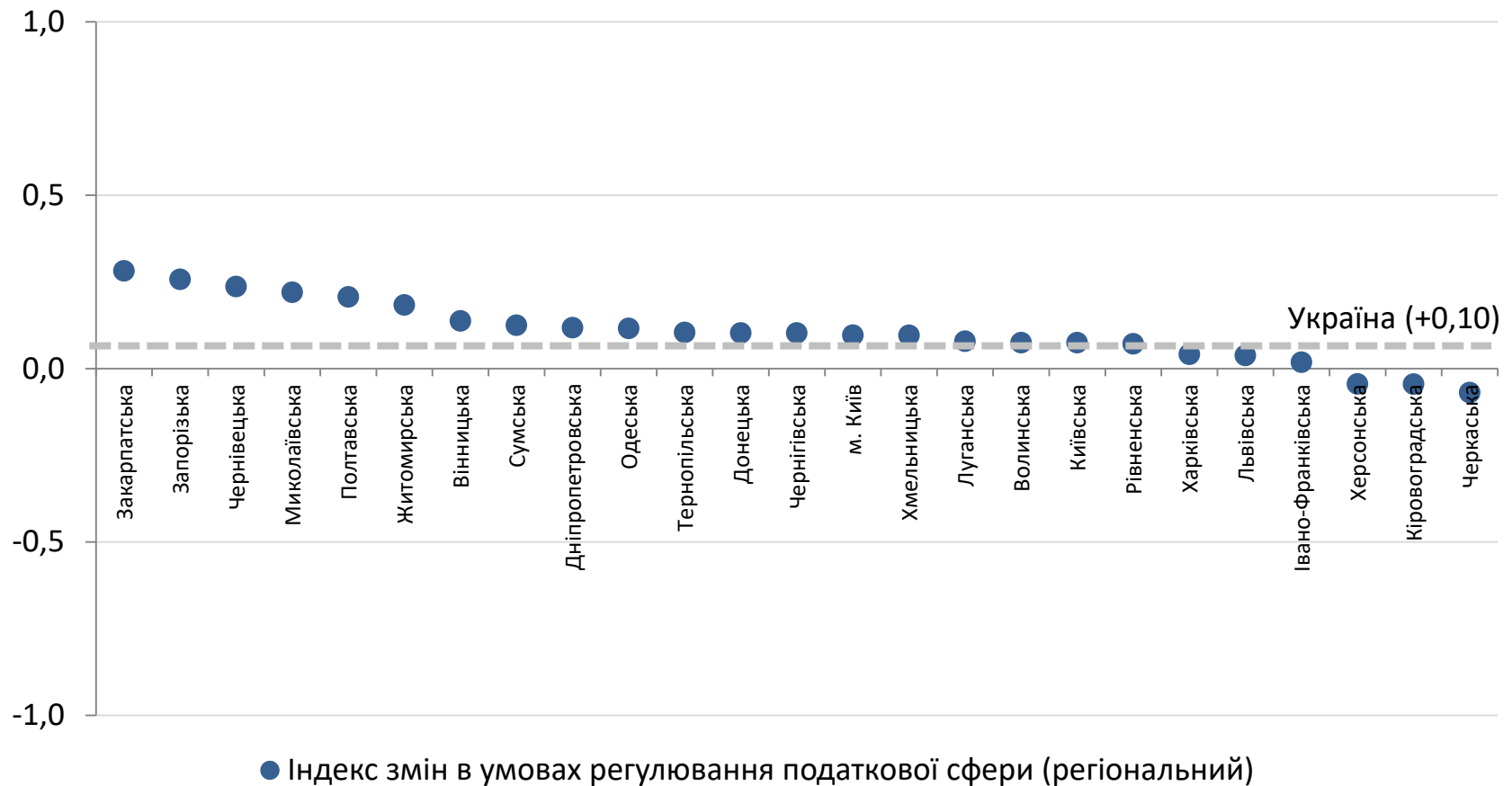

● Індекс змін в умовах та процесах реєстрації (регіональний)

Індекс змін у державному нагляді: регіони

Індекс змін у процедурі адміністрування і сплати податків: регіони

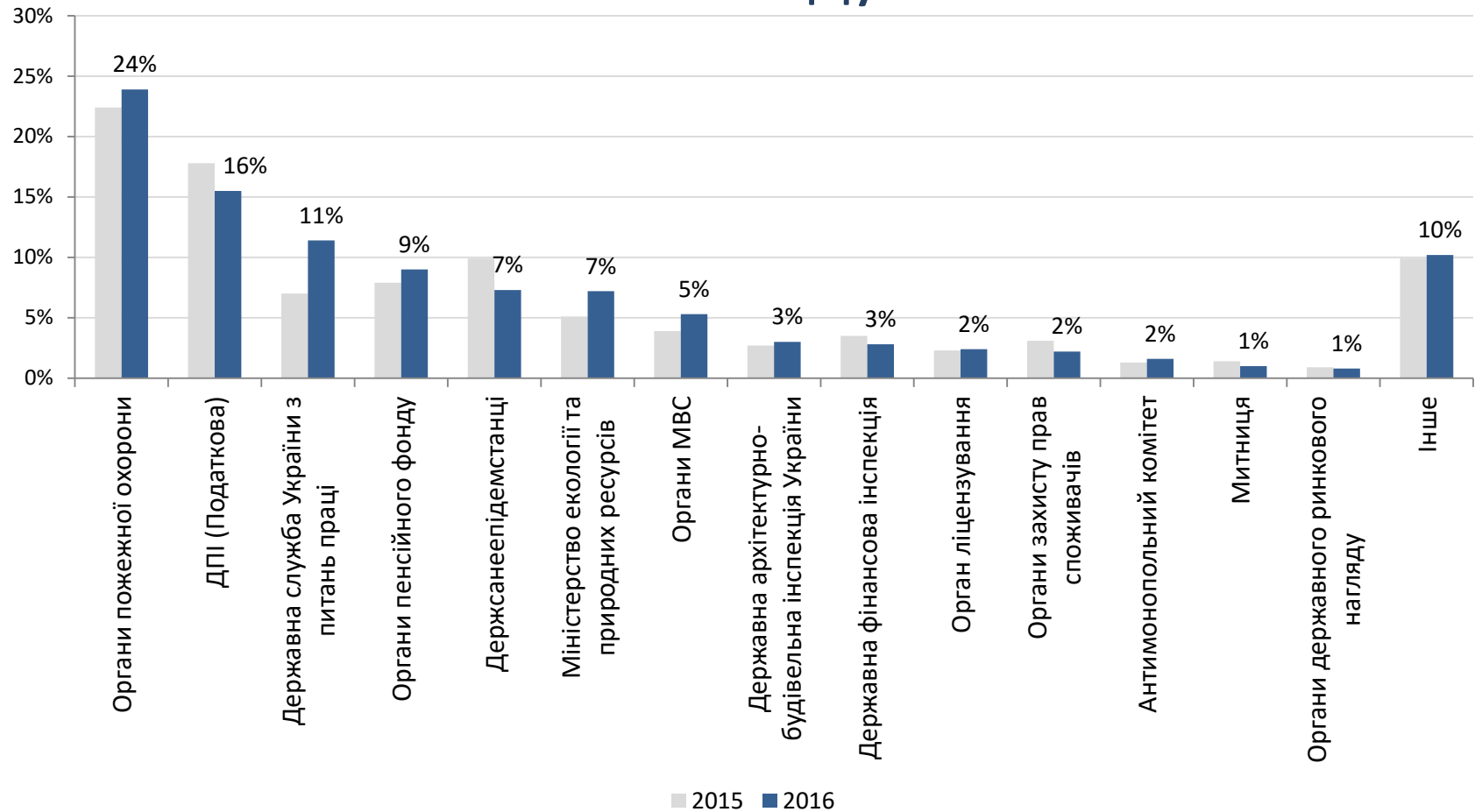

Державний нагляд у 2016 році

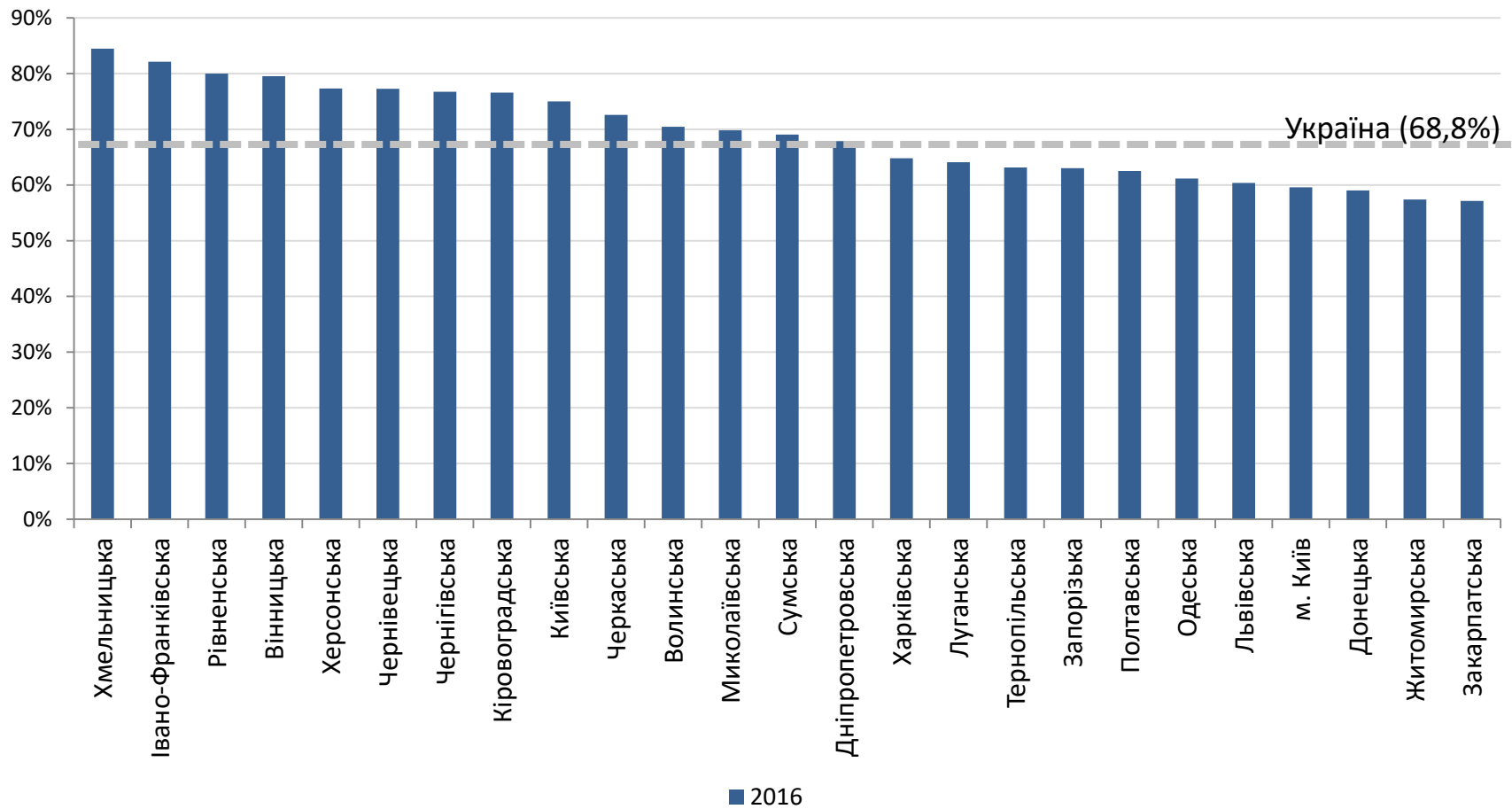

- Принаймні про одну перевірку протягом року повідомили **68%** МСП (у 2015 році – **49%**).
- У середньому МСП перевірялися **3,6 рази** протягом 2016 року (у 2015 році – **3,8 рази**).
- Загальна тривалість перевірок протягом 2016 року склала **15,3 дня** (у 2015 році – **13,8 дня**).

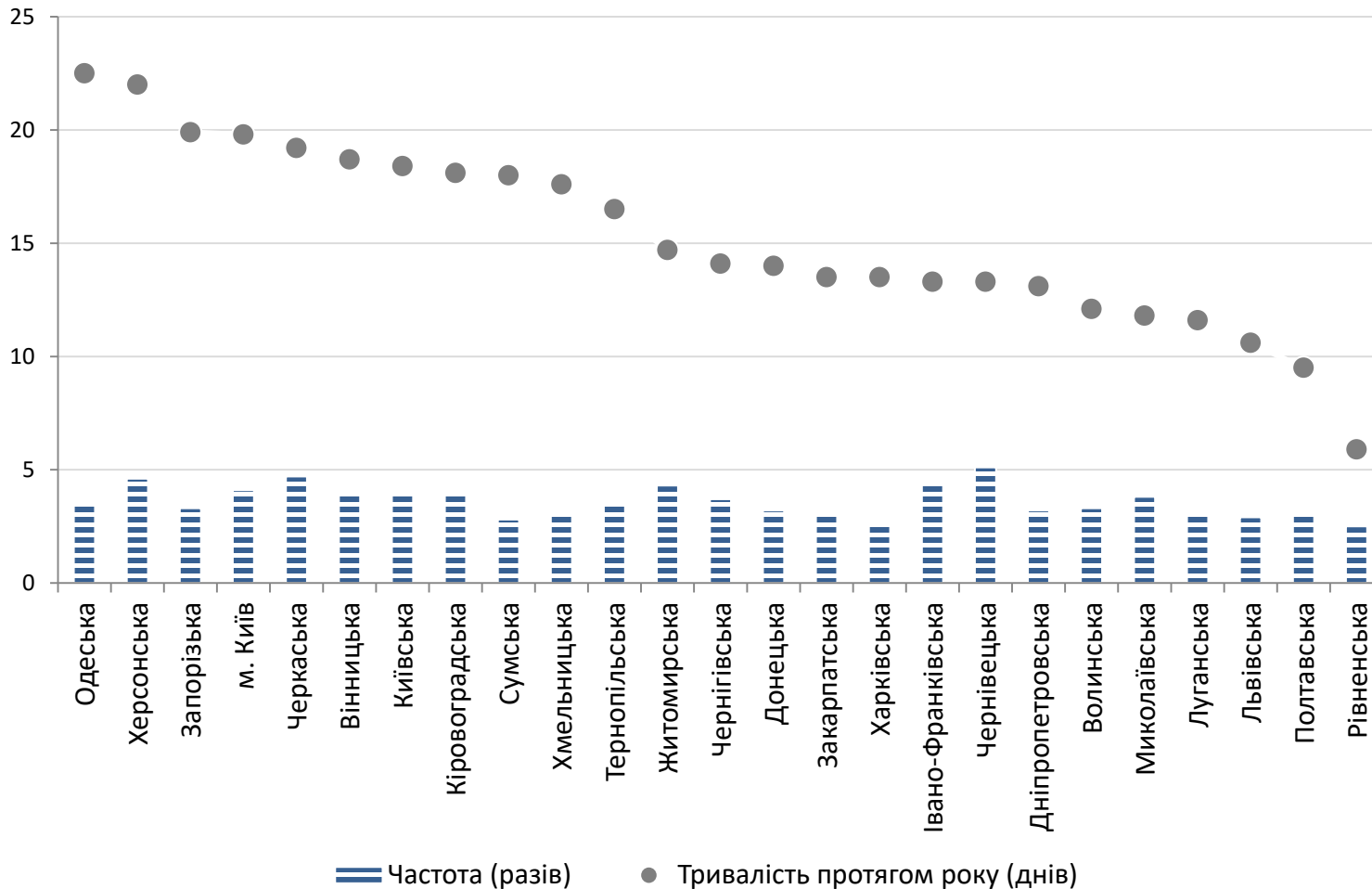
Покриття перевітками: органи державного нагляду

Покриття перевітками: регіони

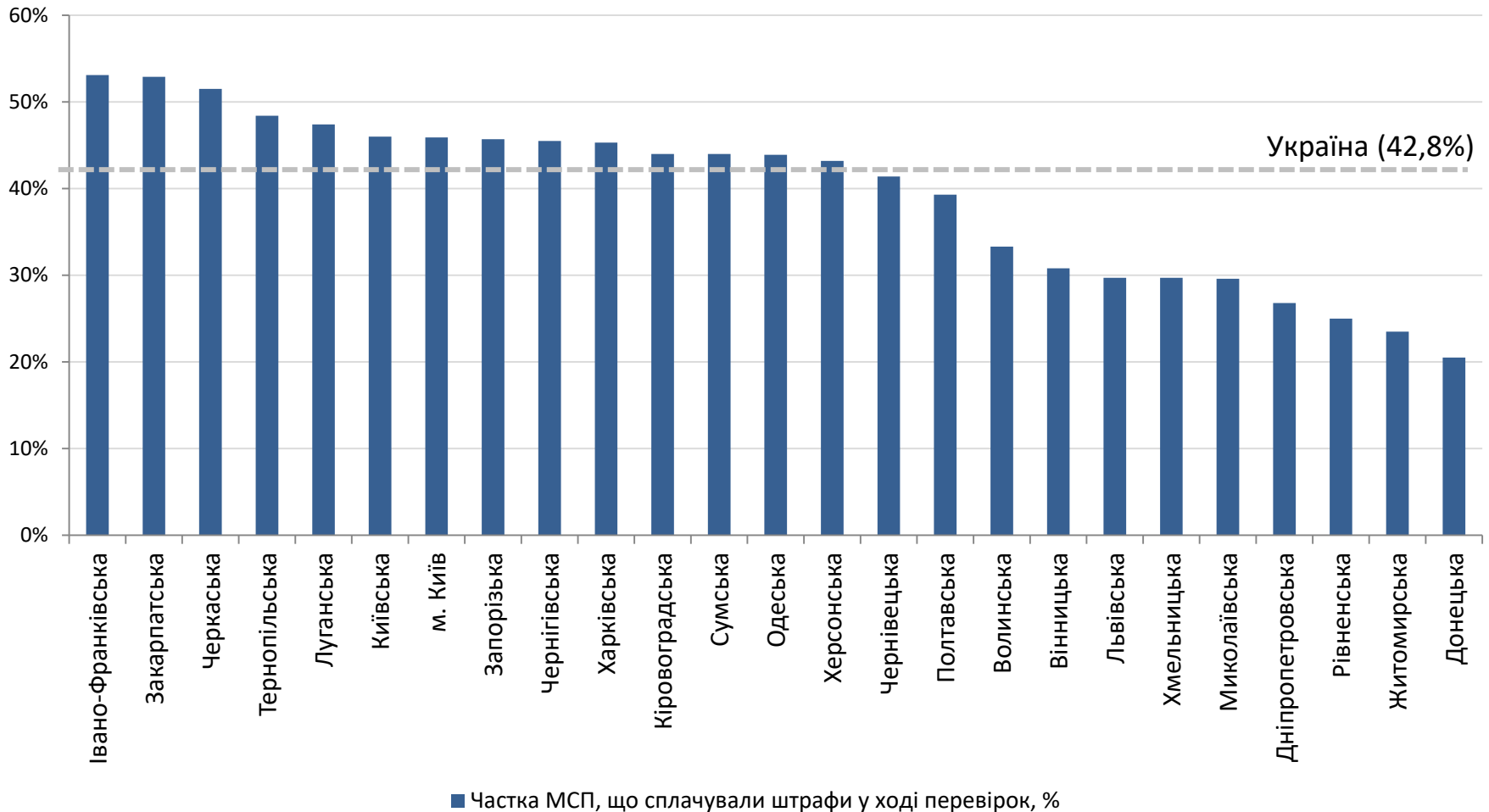

Тривалість перевірок: регіони

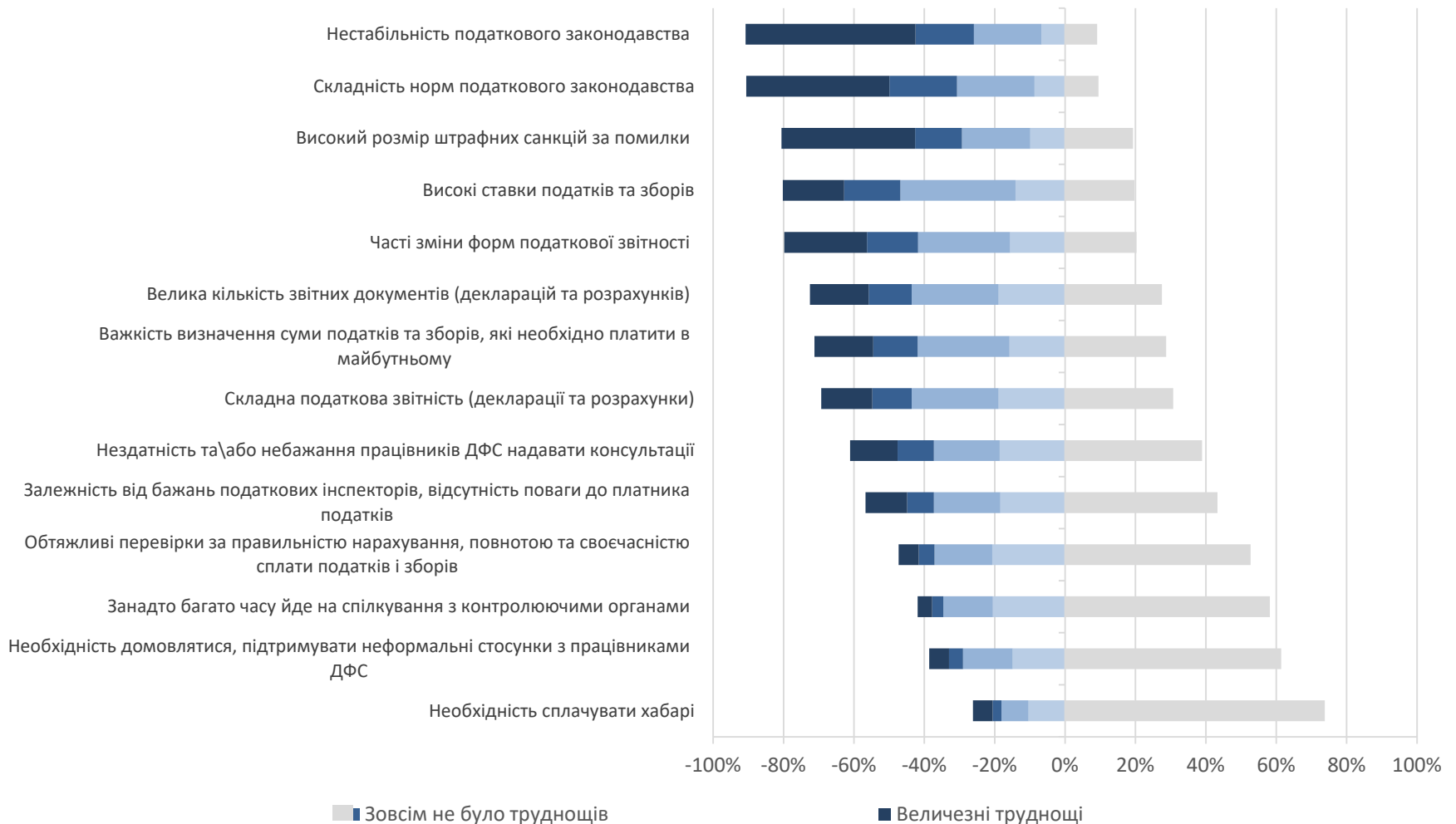

По Україні –
3,6 рази та
15,3 дня
протягом
2016 року

Покриття перевітками: регіони

Податкове адміністрування: «рейтинг проблем»

Портрет МСП (зайнятість)

- В 2016р. середньому на одному МСП працювало 22 особи (у 2015р. було 23)
- Одне МСП в середньому звільнило двох працівників за останні 2 роки

- Для порівняння, у 2015р. одне МСП скоротило 5 працівників
- Середня кількість працівників на МСП різних розмірів зменшилась

ЗМІНА КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ:

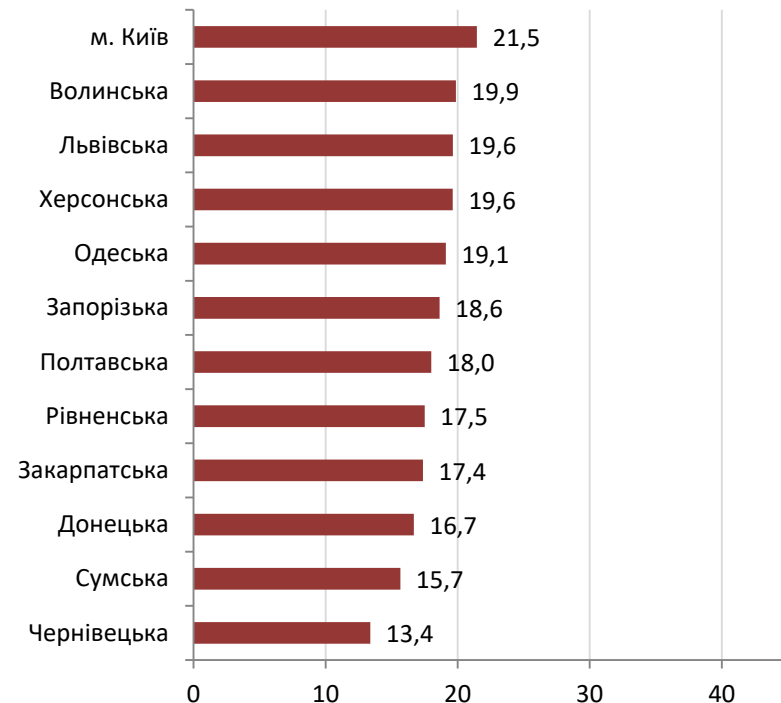
Одне МСП в середньому скоротило чисельність працівників на 2 особи протягом двох попередніх років

РОЗМІР МСП:	Особи
В середньому, на одному МСП працює	 22
На одному мікропідприємстві працює	 4
На одному малому підприємстві працює	 24
На одному середньому підприємстві працює	 104
Одна фізична особа-підприємець (ФОП) працює в середньому	 3
Одне підприємство-юридична особа працює в середньому	 30

Портрет МСП (зайнятість за регіонами)

- У Хмельницькій обл. на МСП працює найбільше осіб – в середньому майже 32 працівника.
- Найменше працює на МСП Чернівецької обл.: дещо більше, ніж 13

Портрет МСП (зайнятість за регіонами - ФОПи)

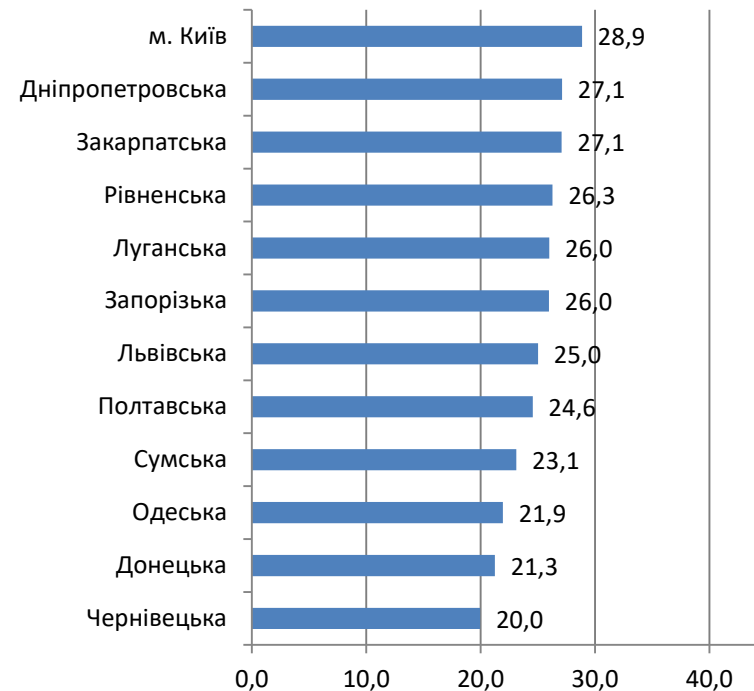
- У Житомирській області фізичні особи-підприємці мають найбільше працівників – в середньому більш, ніж 4. Найменше – на Закарпатті: в середньому дещо більше одного працівника.

З метою порівняння у цьому графіку із вибірки було виключено одну фізичну особу-підприємця, яка працює більше, ніж 100 осіб

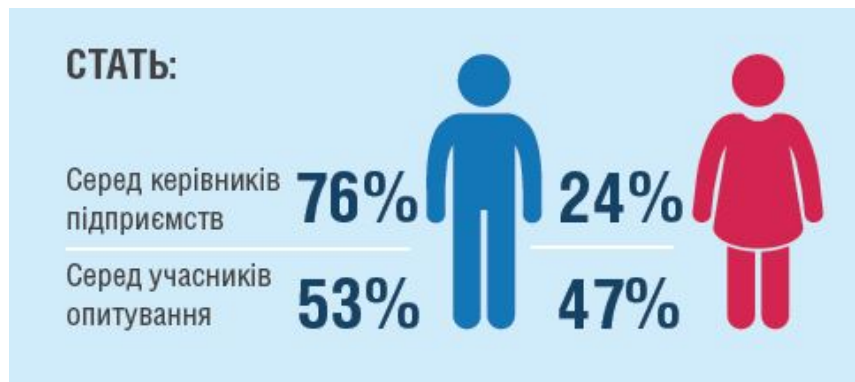
Портрет МСП (зайнятість за регіонами – юр. особи)

- У Хмельницькій області юридичні особи працевлаштовують в середньому більш, ніж 43 особи – це найбільше серед всіх регіонів
- Найменше – у Чернівецькій області (в середньому 20 осіб)

Портрет МСП (вік і стать)

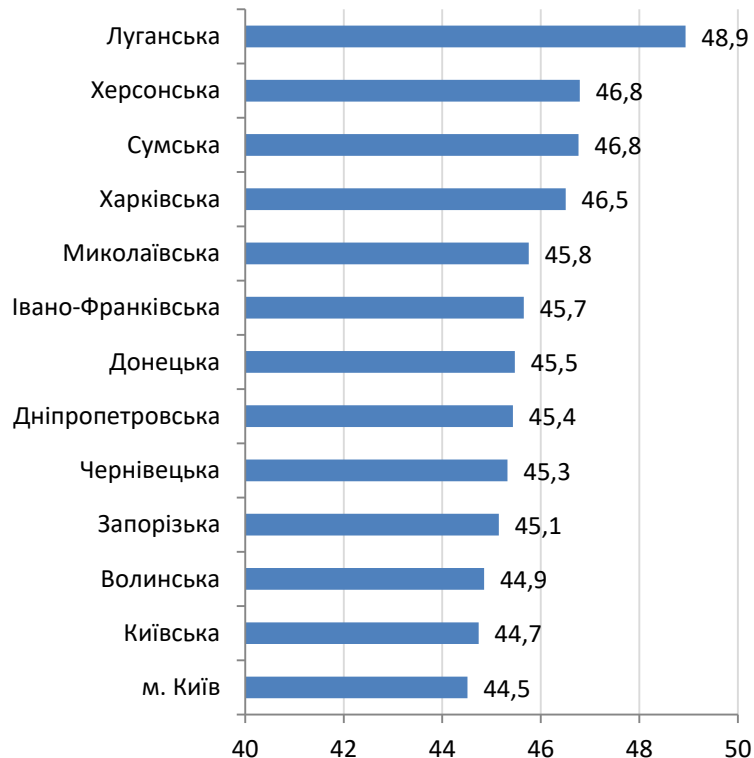
- Середній вік опитаних – 45 років. Він не змінився порівняно із 2015 р.
- В середньому опитані жінки старші за чоловіків, а керівники підприємств-юридичних осіб старші за ФОП
- Серед респондентів частки жінок і чоловіків майже рівні (49% і 53%), тоді як серед керівників МСП переважають чоловіки

ВІК ОПИТАНИХ:	Роки
Середній вік опитаних	 45
Середній вік опитаних чоловіків	 44
Середній вік опитаних жінок	 46
Середній вік фізичної особи-підприємця (ФОП)	 39
Середній вік представника підприємств-юридичних осіб	 47

Портрет МСП (вік за регіонами)

- Найстаршими є респонденти Луганської обл. (середній вік – 48,9 років). Наймолодшими – Житомирської (середній вік – 42,8 років).

Портрет МСП (маркетинг, ринки, інновації)

- В 2016р. 49% МСП мали відділ або працівника, відповідальних за маркетинг (52% в 2015р.)
- 56% мали певні інновації за останні 2 роки: продукти, послуги тощо
- Більшість МСП працює на місцевому або всеукраїнському ринку
- Перешкоди для виходу на нові ринки – брак фінансування і партнерів
- 12% МСП – експортери (9% в 2015р.), 11% МСП - імпортери

ІННОВАЦІЇ ПРОТЯГОМ ОСТАННІХ ДВОХ РОКІВ:

32%

нові продукти
або нові послуги

22%

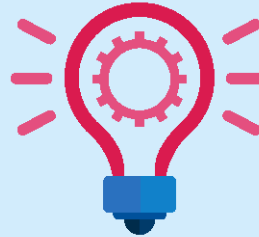
нові процеси у виробництві
або наданні послуг

18%

нові методи просування
та збуту товарів

16%

нові методи управління
підприємством

МАРКЕТИНГ:

49%

МСП мають відділ або працівника,
відповідальних за маркетинг

Дякуємо за увагу!

Наші контакти:

Інститут економічних досліджень та політичних
консультацій

www.ier.com.ua

institute@ier.kiev.ua

вул. Рейтарська 8/5-А, Київ 01030, Україна

тел. +38-044-278-6360

факс +38-044-278-6336